

Załącznik nr 2

Autoreferat

1. **Imię i nazwisko:** Anna Janicka

2. **Posiadane dyplomy, stopnie naukowe/artystyczne:**

– Tytuł magistra literaturoznawstwa uzyskany w Instytucie Filologii Polskiej Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku 17 czerwca 1993 roku. Tytuł rozprawy: *Uciezki od bezsilności w literaturze polskiej 2 połowy XIX wieku*; promotor: dr Ewa Paczoska; recenzent: prof. dr hab. Helena Karwacka. Praca nagrodzona I nagrodą w Konkursie im. Marii Koszyckiej na Najlepszą Pracę o XIX wieku.

– Stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa w Instytucie Literatury Polskiej na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego uzyskany 27 listopada 2007 roku na podstawie dysertacji *Sprawa Zapolskiej. Głosy – życie – twórczość*. Promotor: prof. dr hab. Ewa Paczoska (Uniwersytet Warszawski). Recenzenci w przewodzie: prof. dr hab. Danuta Knysz-Tomaszewska (Uniwersytet Warszawski), prof. dr hab. Grażyna Borkowska (Instytut Badań Literackich PAN).

3. **Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych/artystycznych:**

– X 1995 – V 2008 – asystent w Zakładzie Literatury Pozytywizmu i Młodej Polski w Instytucie Filologii Polskiej – najpierw Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku, potem (od 1997 roku) na Uniwersytecie w Białymstoku.

– 1997/1998 – stażystka w Instytucie Badań Literackich PAN.

– 2008–2015 – adiunkt w Zakładzie Literatury Pozytywizmu i Młodej Polski w Instytucie Filologii Polskiej na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu w Białymstoku.

Obecne miejsce zatrudnienia:

– Zakład Literatury Pozytywizmu i Młodej Polski

Wydział Filologiczny Uniwersytetu w Białymstoku

15-420 Białystok, Plac Uniwersytecki 1

4. **Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.)**

a) Anna Janicka, *Tradycja i zmiana. Literackie modele dziewiętnastowieczności: pozytywizm i „obrzeża”*, Białystok 2015, ss. 578, Wydawnictwo Alter Studio. Recenzenci: prof. dr

hab. Józef Bachórz (Uniwersytet Gdański), dr hab. Jolanta Sztachelska, prof. UwB (Uniwersytet w Białymstoku).

b) Punktem wyjścia refleksji interpretacyjnej zaprezentowanej w książce jest obserwacja, iż w literaturoznawstwie polskim po 1989 roku rozpowszechnia się, a następnie ugruntowuje swą pozycję ważkiego klucza metodologicznego kategoria dziewiętnastowieczności. Ma ona obejmować zarówno pewien okres historyczny zamknięty cezurami 1795/1796 roku (trzeci rozbiór Rzeczypospolitej) oraz 1914/1918 roku (I wojna światowa), jak i diagnozę stanu kultury, literatury, szerzej także cywilizacji w całym wieku XIX. Kategorię dziewiętnastowieczności zaczyna się stosować zarówno do badań nad późnym Oświeceniem, Romantyzmem, jak i do rozpoznania literatury po powstaniu styczniowym i w młodopolskiej fazie jej przekształceń. Przy tym dość powszechnie uznaje się cezurę roku 1863/1864 za przełomową dla historycznej i literackiej ciągłości wieku. Od pierwszej edycji w 1991 roku *Słownika literatury polskiej XIX wieku* pod red. J. Bachórze i A. Kowalczykowej – poprzedzonego wstępem, w którym redaktorzy wzywają do spojrzenia na wiek XIX jako na całość – słabnie jednak przekonanie o całkowitej odmienności, podziale wieku XIX na część przed 1864 i po 1864 roku. W prezentowanej monografii stawiam sobie następujące cele:

– Sprawdzam funkcjonalność, użyteczność kategorii dziewiętnastowieczności w odniesieniu do tekstów powstałych po 1864 roku, stworzonych przez osobowości pisarskie wprost wyrastających z atmosfery postyczniowego przełomu pozytywistycznego (młodzi pozytywiści z kręgu „Przeglądu Tygodniowego”, Orzeszkowa, Prus, Gloger), bądź nawiązujących do tych samych tematów już później (Zapolska, Ostoja, Wielopolska, a także z oddali oglądający wiek XIX Czesław Miłosz).

– Rekonstruję dzieje kategorii dziewiętnastowieczności. Jej historię ująć można w trzech wymiarach: a) jako świadomość przynależności do formacji kulturowej i cywilizacyjnej, jaką był wiek XIX, którą mieli pisarze tworzący „wewnątrz” tej epoki; b) jako próby określenia jej specyfiki, które podejmowali już w XX wieku zarówno apologeti XIX wieku (szczególnie romantyzmu), jak i jego przeciwnicy, wskazujący w nim elementy zerwania z tradycją, którego mieli rzekomo dokonać pozytywiści; c) jako historię samej kategorii, która sformułowana zostaje jako narzędzie badawcze dopiero po 1989 roku, kiedy *de facto* kończy się „krótki” wiek XX. Książka próbuje ukazać wiek XIX we wszystkich trzech perspektywach, podkreślając, że już w tej epoce mamy to do czynienia z wielością głosów, wypowiedzianych z różnych perspektyw metodologicznych: historyka, literaturoznawcy, filozofa, socjologa.

– Kluczowym pytaniem w odniesieniu do XIX-wieczności okazuje się kwestia stosunku do tradycji kulturowej, literackiej, historycznej postawiona przez pokolenie wchodzące w

życie literackie po 1864 roku. „Noc postyczniowa” skłania do rewizji spojrzenia na rzeczywistość porozbiorową i dominujące wzorce postaw, estetykę klasycyzmu późnego i różne odmiany estetyk i idei romantycznych. Wielokrotnie podkreślano „przełomowość” pozytywistycznej formacji literackiej. Czy jednak pisarze postyczniowi zrywają z tradycją? Tą staropolską, oświeceniową i szczególnie romantyczną?

Próbuję odpowiedzieć na to pytanie nie tyle przywołując i analizując różne definicje „tradycji”, ile zastanawiając się nad różnymi rozumieniami, wizjami „zmiany” kulturowej, literackiej, cywilizacyjnej, które zapisuje literatura pozytywistyczna i ta pod jej wpływem wyrastająca, np. modernistyczna. Odpowiedź, jaka zarysowuje się na tak postawione pytanie, brzmi: literatura po '64 roku szuka nowej tożsamości, rewiduje stosunek do dawnej i romantycznej tradycji, lecz w żadnym wypadku nie ma tu mowy o zerwaniu więzi, rewolucyjnym przeobrażeniu, negacji czy ironizowaniu przeszłości.

– Wymieniony projekt badań realizowany jest na materiale z natury rzeczy ograniczonym, cząstkowym, ale, co chcę podkreślić, od bardzo dawna, właściwie od początku obecnym w moich badaniach nad literaturą 2 poł. XIX wieku i początku XX. Wybieram więc do analizy fragmenty twórczości, wybrane zagadnienia, tematy, wątki z twórczości: młodych pozytywistów warszawskich z kręgu „Przeglądu Tygodniowego” (lata jego najżywszego oddziaływania: 1866–1876), Elizy Orzeszkowej, Bolesława Prusa, Zygmunta Glogera, Gabrieli Zapolskiej. Obrazu dopełniają analizy nawiązań do tradycji dokonywane u progu XIX wieku, w jego trakcie lub z oddali XX wieku sformułowane w rozdziale *Antecedencje i powroty*. Tak przeprowadzone interpretacje sześciu kręgów tematycznych i ideowych pozwalają pokazać leitmotywy, wątki stają się przewijające się w twórczości badanych pisarzy:

1. Żywy – czasem afirmatywny, czasem mniej bądź bardziej krytyczny – stosunek do tradycji literackiej sprzed 1864 roku, nigdy nie wyrażający się w postulacie jej negacji lub odrzucenia, lecz dokonania jej twórczych przewartościowań;

2. Powtarzanie się u wszystkich badanych twórców tych samych, różnorodnie rozwijanych tematów:

– Wątków emancypacyjnych (kobiety, mniejszości etniczne, Żydzi, nowe klasy społeczne);

– Wątków antropologicznych (projekt „nowego” człowieka, pozytywisty, określonego także przez płeć, a więc kobiety i mężczyzny, silnie przypisanego do narodowości, ale wykazującego też aspiracje do partycypacji w cywilizacyjnym postępie w skali globalnej);

– Motywu kulturowych i cywilizacyjnych, ze szczególnym uwzględnieniem postulatu reorientacji kultury polskiej, jej konfrontacji jako samoistnej całości z nowoczesną Europą i światem;

– Tematu nowej pisarskiej samowiedzy, polegającej na odejściu od modelu pisarza-rewelatora „tajemnic bytu” na rzecz krytycznej, obserwacyjnej funkcji pisarza (przy czym pisarze po '64 roku nie pretendują do roli „przywódcy” narodowego, lecz zachowują tę przywódczą rolę jako autorytety publiczne – do roli tych pisarskich autorytetów pretendują coraz częściej kobiety).

– Wskazane tematy i wątki tworzą podwalinę tej ideowo-estetycznej całości, którą można – hipotetycznie – nazwać polską dziewiętnastowiecznością. Oczywiście, jest ona tematycznie, genologicznie, estetycznie przebogata rzeczywistością kulturową, będącą w ciągłym ruchu, ulegającą metamorfozie na oczach pisarzy XIX wieku. Książka pokazuje dziewiętnastowieczność jako wciąż zmieniającą się, niepełną, trudno podlegającą intelektualnemu (kategorialnemu) uspołnieniu całość, którą daje się wyinterpretować z tekstów literackich, przejawów i dokumentów życia społecznego.

Koniecznym chcę podkreślić, iż tak pomyślana dziewiętnastowieczność nie jest tu wytworzonym i sztucznie narzuconym „modelem” (a nawet systemem, paradygmatem), lecz budowaną od, by użyć formuły Bogdana Mazana, „tekstowych mikroświatów” hipotezą badawczą. Innymi słowy: tylko drobiazgowo procedury interpretacyjne, takie na przykład, jak analiza tak ważnej w pismach romantyków kategorii wyobraźni u „tendencyjnej” pozytywistki Orzeszkowej, jak analiza projektów emancypacyjnych tak niepodobnych z pozoru postaci, jak Konopnicka, Orzeszkowa, Gloger, Zapolska, Wielopolska, pozwala na formułowanie zawsze wstępnych wniosków na temat wydobytych dzięki procedurom interpretacyjnym znaków, kształtów owej dziewiętnastowieczności. Co więcej: stale podkreślam tu wagę elementu zmienności, procesualności. Nie tylko projekty emancypacyjne epoki ulegają przemianom, lecz poszczególni twórcy – jak Zapolska czy Orzeszkowa – wciąż doprecyzowują, a więc zmieniają fundamentalne tezy własnych pism (od *Marty* i *Kilku słów o kobietach* do *Listu otwartego do kobiet niemieckich* czy *O Polce Francuzom*).

Tak rozumiana dziewiętnastowieczność, wydobyta interpretacyjnie z tekstowych zapisów, okazuje się w prostej linii nie tyle zupełnie „nową” formacją, ile następstwem rozwoju kultury polskiej od XVIII wieku. Jej część po 1864 roku dominująca – tak chętnie wiązana dziś z kategoriami (wczesnej) nowoczesności, dwudziestowieczności, a nawet współczesności – okazuje się, by tak to ująć, przeobrażonym następstwem wszystkich tych procesów modernizacyjnych, które zapoczątkowało Oświecenie, a w warunkach traumy porobiorowej rozwi-

nał Romantyzm. Dziewiętnastowieczność można więc ująć jako zapis dynamicznie przeobrażającej się tradycji. Tradycji, która po 1864 roku służy przede wszystkim modernizacji literatury, kultury polskiej (a szerzej: cywilizacyjnemu postępowi na ziemiach polskich).

Prowadzone w pracy analizy dziewiętnastowieczności w jej pozytywistycznym i dokonującym się na „obrzeżach” pozytywizmu wydaniu prowadzone są z metodologiczną świadomością „częstkowości” osiągniętych tą drogą wyników. Dlatego proponuję na użytek książki kilka „dyrektyw metodologicznych”, które pozwalają, jak sądzę, zachować ostrożność w formułowaniu sądów, tez, hipotez. Są to: dyrektywa tekstowości (zakorzenie wniosków w tekstach badanych pisarzy z epoki), kontekstowości (sprowadzenie hipotez przez odwołania do XIX-wiecznych, a nie współczesnych zjawisk); interdyscyplinarności (pozwala na ostrożne użycie narzędzi innych gałęzi humanistycznej interpretacji: historiografii, socjologii itd., lecz ze świadomością, iż dominuje w wywodzie dyskurs historycznoliteracki); dyrektywa odsłaniania (każe ona odsłaniać w tekstach zarysy dziewiętnastowieczności, a nie *a priori* konstruować model, w który wpisano by poszczególne teksty, kategorii, osobowości twórcze). Pragnęłam więc, by to teksty „opowiadały” o dziewiętnastowieczności, a nie, by to dziewiętnastowieczność określała znaczenia tekstów. Z pełną świadomością w rozdziałach od III do VII ograniczam do minimum stosowanie kategorii dziewiętnastowieczności, by móc powrócić do jej używania w rozdziale VIII, gdzie epoka oglądana jest z dystansu, i przede wszystkim w rozdziale IX (*Tradycja w procesie przekształceń*), gdzie próbuję raz jeszcze nazwać – już po przeprowadzonych interpretacjach – zjawiska, które zdają się określać specyfikę części dziewiętnastowieczności między 1864 a 1918 rokiem (ze szczególnym naciskiem na literaturę pozytywizmu).

Zaprezentowany tok rozumowania prowadzi mnie w części konkluzywnej (IX) do wniosku, że pozytywistyczny fragment całości, jaką jest dziewiętnastowieczność, jest zjawiskiem „idiomatycznym”, to jest możliwym do zrozumienia tylko w kontekście całej tradycji literatury polskiej od Oświecenia po 1863 rok (i z uwzględnieniem staropolszczyzny). Co więcej, ma on różne rysy indywidualne, niepowtarzalne. Po pierwsze, zakorzenie w romantyzmie, w dynamicznym odniesieniu do niego (różne rodzaje tego dynamizmu są w książce omawiane). Po drugie, pozytywizm polski wykazując, wyrażając europejskie i światowe aspiracje budowania nowoczesnej kultury i cywilizacji, przejawia pewne cechy charakterystyczne tylko dla Europy Środkowej i Wschodniej: silniejsze niż na Zachodzie uwikłanie w historię, irredentyzm, znaczenie kwestii etnicznych, większa rola gatunków literackich, w których można operować mową ezopową, konglomerat tematów wschodnioeuropejskich (Żydzi z Litwy, ziem Królestwa Polskiego, odradzające się narody środkowoeuropejskie itd.). Po trzecie, każ-

da z osobowości prezentowanych w mej monografii proponuje własną ścieżkę lektury tych samych przeplatających się stale wątków: stosunku do tradycji (w szczególności romantycznej), projektów nowego/nowoczesnego człowieka, emancypacji, samoświadomości pisarskiej. Pozytywiści z kręgu „Przeglądu Tygodniowego”, Orzeszkowa, Prus, Gloger i Zapolska dają więc oryginalne zapisy tych samych wątków, tematów, relacji „do” i „wobec” (np. Oświecenia, romantyczności).

Pozytywiści z pisma Adama Wiślickiego (Rozdział III: *Młodzi pozytywiści warszawscy*) ostro zmieniają akcenty w podejściu do tradycji przede wszystkim romantycznej (choć niezwykle ważne są też dla nich różne nurty Oświecenia), lecz równocześnie dokonują pierwszej w pełni dojrzałej lektury, pełnej też krytycyzmu Mickiewicza, Słowackiego, Krasińskiego, Shakespeare’a. To przenicowanie ich dorobku po powstaniu styczniowym okazuje się jednak i przewartościowaniem, i potwierdzeniem wartości najnowszego kanonu. Co więcej, to oni stają się pierwszymi odkrywcami Słowackiego jako ironisty, pomimo że nie akceptują jego pism genezyjskich.

Silnie nacechowana wrażliwością antropologiczną, sceptyczna i ironiczna, pełna też humoru i wątków tragicznych twórczość Prusa (Rozdział IV: *W kręgu Orzeszkowej*) okazuje się w moich analizach także wyrazem wielkiej samowiedzy pisarza z drugiej połowy XIX wieku na temat dokonujących się przeobrażeń społecznych, ideowych, estetycznych, cywilizacyjnych. Zapisem ich są analizowane w mej pracy: *Lalka*, *Grzechy dzieciństwa* i *Wędrowki po niebie i ziemi*. Prus notuje nie tylko entuzjazm kulturowej zmiany, lecz także lęki, ból, melancholię, ironiczną świadomość, które „zmianie” towarzyszą.

Z kolei Eliza Orzeszkowa (Rozdział V: *W świecie Prusa*) – przywołana tu jako autorka powieści tendencyjnych, *Kilku uwag nad powieścią*, *Kilku słów o kobietach* czy *Ogniw* – to pisarka świadomie nawiązująca do tradycji, lecz też zwolenniczka takiego modelu zmiany kulturowej, który, choć radykalny, nie zrywa ciągłości. W specjalnym znaczeniu jest tu ona osobowością „zaskakującą”, na przykład jako twórca świadomie, afirmatywnie odwołujący się do kategorii *wyobraźni*, tak z pozoru obcej racjonalistycznemu pozytywizmowi.

Zygmunt Gloger (Rozdział VI: *Zygmunt Gloger i tradycje*) potraktowany został w monografii zarówno jako pisarz, jak i XIX-wieczny myśliciel wyrastający z tradycji staropolskiej oraz romantyzmu (co ciekawe, głównie krajowego), lecz przecież też jeden z najgorliwszych szermierzy idei pozytywistycznych, wykształcony w warszawskiej Szkole Głównej i na Uniwersytecie Jagiellońskim. Część pracy o Glogerze jest plonem mojego zaangażowania w przygotowanie trzypiętomowej edycji *Pism rozproszonych* Glogera; pism, które silniej wydobywają dwoistość tego „romantycznego pozytywisty” czy, by użyć konstrukcji oksymoronu,

„konserwatywnego zwolennika postępu”. Gloger jako publicysta okazuje się także świetnym pisarzem, w którego prozie odżywiają w oryginalnej formie wszystkie wątki charakterystyczne dla dziewiętnastowieczności. W tym wątek emancypacji kobiet, dla którego wzory pisarz znajduje w Oświeceni (Izabela Branicka).

Gabriela Zapolska jest (Rozdział VII: *Okiem Zapolskiej*) w prezentowanych wywodach postacią o szczególnym znaczeniu – także z racji moich wcześniejszych prac o tej pisarce. Nie da się tej osobowości przypisać estetycznie i ideowo do jednej „epoki”, „nurtu”, „estetyki”. Wyrastając z inspiracji pozytywistycznych (stale współpracuje z „Przeglądem Tygodniowym”, procesuje się ze Świętochowskim, przyjaźni z Adamem Wiślickim), uwewnętrznia inspiracje modernizmu i wkracza ze swą odmianą dziewiętnastowieczności w XX wiek. Przynależy – eksploatując wspólne tematy (emancypacja kobiet, znaczenie kobiety piszącej, nowoczesności i modernizacja cywilizacyjna) – do XIX wieku, ale w każdym podjęciu wspólnych dla epoki wątków ujawnia swą oryginalność, osobność. Na przykład jako zwolenniczka emancypacji jest też zdecydowaną zwolenniczką instytucji trwałego małżeństwa, przeciwstawiając się z polemiczną pasją radykalnym dyskursom emancypacyjnym.

W rozdziale *Antecedencje i powroty* (Rozdział VIII) próbuję dopełnić dotychczasowe analizy interpretacjami zjawisk, które w różny sposób zapowiadają, komentują lub z dystansu oceniają lata 1864–1918 w literaturze. Przypomnienie pisanych do żony wierszy Szczęsnego Potockiego – owianego czarną legendą renegata w całym XIX stuleciu – nie tylko pokazuje inną twarz modelowego zdrajcy, lecz także ma służyć wskazaniu późnooświeceniowych przejawów idei emancypacyjnych (obraz kobiety rezonuje tu z obrazem Izabeli Branickiej u Glogera, choć ten ostatni miał jak najgorsze zdanie o autorze analizowanych teksów poetyckich). Interpretacja zapomnianych utworów Józefy Sawickiej Ostoi i Marii Jehanne Wielopolskiej przywołuje jeszcze jeden wątek nawiązujący zarówno do tradycji Oświecenia, jak i Romantyzmu: nowoczesną, „sfeminizowaną” reinterpretację mitu Fausta, czytanego teraz „z punktu widzenia Małgosi”. Wreszcie dwa studia poświęcone Czesławowi Miłoszowi ukazują jego stosunek – pełen ambiwalencji – do XIX wieku, z którego, jak sam pisze, wyrasta (urodzony w 1911 roku).

Książkę dopełnia *Aneks*. Uznałam za stosowne przypomnienie tekstów, które albo w ogóle nie są w obiegu czytelnicznym (publicystyka „Przeglądy Tygodniowego” i Glogera, felietony Zapolskiej, wiersze Potockiego, faustyczne opowiadanie Ostoi) lub czytane są nie dość często i w innych kontekstach (*Kilka słów o kobietach* Konopnickiej, rozdział pt. *Genealogia z Lata leśnych ludzi* Rodziewiczówny).

Konstrukcja mojej pracy odzwierciedla dążenie do odczytywania z tekstów zarysu tego, co można by nazwać dziewiętnastowiecznością, a nie do konstruowania spójnego, zamkniętego „modelu” epoki. W rozdziale I (*Dziewiętnastowieczność jako kategoria badawcza*) i II (*Historie i przemiany kategorii*) podejmuję próby nakreślenia szerokich dziejów kategorii dziewiętnastowieczności. Próbuję też nazwać dominujące obecnie propozycje autorskie (modele dziewiętnastowieczności stosowane i definiowane przez badaczy: periodyzacyjny, uspojnający, interakcyjny, personalny, literacko-kulturowy, integrujący, antropologiczno-historyczny, interioryzacyjno-universalizujący, estetyczny). Nie waham się przed wskazaniem nie tylko pozytywnych stron posługiwania się w badaniach literackich kategorią dziewiętnastowieczności, lecz również wskazaniem niebezpieczeństw hipotetycznie wynikających z jej nadużycia (takich, jak sztuczne ujednocianie różnych zjawisk ideowo-estetycznych w ramach „skonstruowanego” modelu epoki, zamkniętej w sztywnych cezurach 1795/96 – 1914/18).

Kolejne rozdziały – III (*Młodzi pozytywiści warszawscy*), IV (*W kręgu Orzeszkowej*), V (*W świecie Prusa*), VI (*Zygmunt Gloger i tradycje*), VII (*Okiem Zapolskiej*), VIII (*Antecedencje i powroty*) – stanowią próbę interdyscyplinarnego zrewidowania tezy o istnieniu całości zwanej dziewiętnastowiecznością, której dojrzałą fazę tworzy literatura pozytywizmu i modernizmu. W końcu w finałowym rozdziale IX (*Tradycja w procesie przekształceń*) próbują raz jeszcze odwołać się do świadectw epoki. Najpierw do takich zapisów samoświadomości XIX wieku, które znajdujemy w pisanych około 1863 roku historiach literatury polskiej (od Wojciecha Cybulskiego i Lucjana Rycharskiego do Chmielowskiego, Spasowicza, Tarnowskiego, Potockiego). Następnie przypominam głosy myślicieli XIX-wiecznych, w których pismach tuż przed powstaniem i po powstaniu styczniowym zaznaczała się bardzo wyraźnie nie tylko świadomość historycznej osobności wieku XIX, lecz i jego cywilizacyjnej, kulturowej odmienności od wieków poprzednich (przywołuję m. in. Józefa Gołuchowskiego, Józefa Supińskiego, Stefana Buszczyńskiego, Stefana Pawlickiego, Aleksandra Świętochowskiego i Tadeusza Korzона).

Zaproponowana w mojej książce konfrontacja „modelu” historycznoliterackiego dziewiętnastowieczności z rzeczywistością zapisaną w tekstach – m. in. pozytywistów, Orzeszkowej, Prusa, Glogera, Zapolskiej – prowadzi do wniosku, że istnieje wspólna sieć tematów, motywów, idei, estetyk ulegająca ewolucji, którą można odkryć czy „wydobyć” z tekstów interpretacyjnie. Między jednak stworzonym przez badaczy po 1989 roku „modelem” (czy: modelami autorskimi) dziewiętnastowieczności a tekstami różnych autorów z lat 1863–1918 istnieją znaczące różnice. Można nawet powiedzieć, że każdy z interpretowanych na kartach

książki twórców proponuje swój własny wariant dziewiętnastowieczności. Co wcale, należy dodać, nie wyklucza licznych i głębokich związków tych indywidualnych wariantów z szerzej pojętą dziewiętnastowiecznością ukształtowaną w przestrzeni między rozbiorami a odzyskaniem niepodległości.

W tej przestrzeni wszyscy odwołują się do *tradycji* jako fundamentu trwania zagrożonej wspólnoty, lecz równocześnie postulują dokonanie istotnych, głębokich zmian w sposobach i stylu jej cywilizacyjnego, kulturowego i w końcu literackiego trwania, odnawiania.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych (artystycznych) od czasu uzyskania stopnia doktora.

Moja działalność naukowo-badawcza skupia się na czterech obszarach problemowych:

– Twórczość młodych pozytywistów warszawskich z kręgu „Przeglądu Tygodniowego” oraz innych pisarzy pozytywistycznych (głównie Prus i Orzeszkowa).

– Badania nad twórczością Gabrieli Zapolskiej i proponowanym przez nią modelem emancypacji kobiet; dyskursy emancypacyjne epoki.

– Naukowe edycje pism twórców z drugiej połowy XIX wieku i początku XX wieku (1863–1918).

– Badania nad związkami literatury i kultury polskiej z kulturami i literaturami środkowo- i wschodnioeuropejskimi.

5a. Badania nad twórczością pozytywistów warszawskich

Badania nad pozytywizmem polskim rozwijam właściwie od początku mej działalności naukowej, zainicjowanej w 1993 roku, czyli od pracy napisanej pod kierunkiem prof. Ewy Paczoskiej (Filia UW w Białymstoku, później UW), która patronowała w owym czasie większości moich przedsięwzięć w tym zakresie. Interesują mnie na tym polu szczególnie:

– Projekty utopii pozytywistycznych i ich przekształcenia (deziluzje, negacje, polemiczne zaprzeczenia). Poświęciłam tej problematyce m. in. studia o utopiach młodych pozytywistów i rozczarowaniach nimi (analizowałam teksty publicystyczne i m. in. *Dumania pesymisty* Świętochowskiego). Zob. załącznik nr 3, pozycje 33, 35).

– Obraz człowieka w prozie pozytywistycznej i publicystyce „Przeglądu Tygodniowego”, w tym projekty emancypacyjne (kobiety, mniejszości etniczne, inni). Zob. załącznik nr 3, poz. 21, 29, 46.

– Nowe ujęcia metodologiczne pozytywizmu, próby przełamania jednowymiarowego stereotypu „epoki postępu”, której obce są melancholia, wątpliwość, metafizyka, ironia (tu: inspiracje filozoficzne, feministyczne, geopoetyka, regionalizm jako strategia badawcza, ele-

menty metodologii postkolonialnych). Inspiracje metodologiczne traktuję tylko jako impuls samodzielnej refleksji, mającej odkrywać nowe oblicza pozytywistycznej dziewiętnastowieczności. (Perspektywy takich badań omawiam w artykule *Pozytywizm – modernizacyjny impuls kultury polskiej* – zał. 3, poz. 59).

Ukoronowaniem badań nad literaturą pozytywistyczną są jak do tej pory cztery granty. Jednym z nich kieruję (od 2014 roku), w trzech innych jestem wykonawcą (od 2013 roku). Chce podkreślić, że realizacja projektów (grantów) jest zwieńczeniem wieloletnich prac badawczych na tych polach, a nie celem samym w sobie.

– Projekt NPRH: „Młodzi pozytywiści warszawscy („Przegląd Tygodniowy” 1866–1876) – narodziny nowoczesnej świadomości. Nowe ujęcia tematyczne i metodologiczne. Krytyczna edycja tekstów w dwóch tomach” (11 H 13 0581 82). Kieruję tym projektem w latach 2014–2018.

– Projekt NPRH: „Edycja krytyczna pism wszystkich Bolesława Prusa”, Seria A: *Humoreski, nowele, opowiadania* (0134/FNiTP/H11/80/2011, kierownik: dr hab. Beata Obsulewicz-Niewińska, prof. KUL, wykonawca: Zarząd Główny Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza), lata realizacji: 2011–2018. W projekcie tym jestem edytorką opowiadania Prusa *Przygoda Stasia* (złożone do druku) oraz nowel: *Nowy rok*, *Najnowszy dialog Platona* (w opracowaniu).

– Projekt NPRH „Edycja krytyczna *Pism rozproszonych* Zygmunta Glogera w trzech tomach” (11 H 12 03 35 81), kierownik: prof. dr hab. Jarosław Ławski (Uniwersytet w Białymstoku, Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego), lata realizacji: 2013–2017. W projekcie tym opracowałam *Słownik czasopism* i *Notę biograficzną* do I tomu *Pism rozproszonych* (Białystok 2014), uczestniczyłam w redakcyjnych pracach Komitetu Redakcyjnego edycji. Do kolejnych tomów przygotowuję wstęp poświęcony stosunkowi Zygmunta Glogera do tradycji pozytywistycznych (lecz także staropolskiej i romantycznej) oraz badam polemiczne odniesienia publicystyki Glogera, w tym jego stosunek do Prusa, Orzeszkowej, Świętochowskiego).

– Projekt NPRH „Kontynuacja krytycznych edycji wybitnych, zapomnianych dzieł XIX-wiecznej polskiej literatury romantycznej w Naukowej Serii Wydawniczej >Czarny Romantyzm>” (11H 12 0399 81), kierownik: dr hab. Halina Krukowska, prof. UwB, lata realizacji: 2012–2016. W projekcie tym odpowiadam za badania recepcji dzieł romantyków w 2 poł. XIX wieku. W ramach tych prac m. in. wygłosiłam 26 czerwca 2013 roku referat na temat *Obrazu historyczno-statystycznego Wiednia* księcia Edwarda Lubomirskiego na sesji nauko-

wej w Wiedniu, przygotowanej przez Stację PAN, Instytut Sławistyki Uniwersytetu Wiedeńskiego i Wydział Filologiczny Uniwersytetu w Białymstoku.

W latach 2014–2015 również w ramach grantu przygotowałam również wraz z dr Grzegorzem Czerwińskim edycję dramatów wybranych Wacława Szymanowskiego, pisarza dziś zapomnianego, w młodości związanego z Cyganerią Warszawską, ale w pełni rozwijającego swą aktywność po 1864 roku. Szymanowski w swych dramatach (*Sędziwój*, *Posąg*), łączył romantyczne inspiracje (głównie tematy) z nową oprawą ideologiczną właściwą już dla pozytywizmu. Tom ukaże się na początku 2016 roku (z datą: 2015).

Zasadniczą część badawczej uwagi skupiam obecnie na realizacji projektu NPRH, którego jestem kierownikiem: „Młodzi pozytywiści warszawscy („Przegląd Tygodniowy” 1866–1876)”, zaplanowanego na lata 2014–2018. W ramach badań zorganizowałam dwie duże konferencje naukowe, mające służyć przełamaniu stereotypowej lektury pozytywizmu:

– Narodziny nowoczesnej świadomości. Młodzi pozytywiści warszawscy: „Przegląd Tygodniowy” 1866–1876. Edycja pierwsza: *Obraz człowieka – rewizje*, Białystok 5-6 grudnia 2014 roku.

– Narodziny nowoczesnej świadomości. Młodzi pozytywiści warszawscy: „Przegląd Tygodniowy” 1866–1876. Edycja druga: *Obraz świata, Europy i Polski – rewizje*, Białystok 18-19 września 2015 roku.

Owocem pierwszej konferencji jest tom o charakterze monografii zbiorowej *Pozytywiści warszawscy: „Przegląd Tygodniowy” 1866–1876*, T. I: *Studia, rewizje, konteksty* (Białystok 2015, red. A. Janicka), pokazujący w trzydziestu trzech studiach następujące zagadnienia: kształtowanie się środowiska i profilu ideowego „Przeglądu Tygodniowego”, utopijne projekty antropologiczne kobiety i mężczyzny, funkcjonowanie i przemiany gatunków w publicystyce pozytywistów, wreszcie oddziaływanie polskich idei pozytywistycznych na kultury Ukrainy, Litwy, Białorusi, Rosji, Bułgarii.

Owocem drugiej konferencji będzie monografia zbiorowa zatytułowana: *Pozytywiści warszawscy: „Przegląd Tygodniowy” 1866–1876*, T. II: *Obraz Polski, Europy i świata* (wyjdzie drukiem w 2016 roku).

W tej chwili zespół realizujący grant przygotowuje materiały do publikacji, która ma być głównym efektem projektu: obszernej, krytycznej, 2-tomowej antologii publicystyki „Przeglądu Tygodniowego” (1866–1876) pod moją redakcją. W latach 2017 i 2018 planowane są też kolejne dwie specjalistyczne konferencje i monografie dotyczące przemian pozytywizmu po 1876 roku.

Efektom moich badań nad pozytywizmem są studia (w części opublikowane w monografii habilitacyjnej) nad twórczością takich pisarzy, jak Orzeszkowa, Prus i Gloger. Osobnym osiągnięciem jest opracowanie dziesięciu haseł do *Leksykonu „Lalki”* (red. A. Bąbel, A. Kowalczykowska, Warszawa 2011): *Arystokracja, Cierpienie, Inteligencja, Mieszczanństwo, „Nieobecni” (?), Niższe warstwy społeczne, Przypadek, Schyłek wieku, Społeczeństwo, Szlachta.*

5b. Badania nad twórczością Zapolskiej i jej projektem emancypacyjnym oraz dyskursami emancypacyjnymi przełomu XIX i XX wieku

Ten wątek badań stanowił obok studiów nad pozytywizmem główną część moich wysiłków interpretacyjnych przed doktoratem i po nim. Jego efektem jest najpierw rozprawa doktorska, a następnie dwukrotnie wydana monografia *Sprawa Zapolskiej. Skandale i polemiki* (Białystok 2013, 2015), pokazująca z jednej strony stereotypowe postrzeganie biografii pisarki (napiętnowanej jako skandalistka) i jej dzieła (jako nie dość radykalnego), z drugiej strony poddająca pogłębionej interpretacji znane, ale mnie wyzyskane badawczo teksty pisarki: listy, felietony, recenzje, powieści. Tytułowa „sprawa Zapolskiej” to głośny proces, który po opublikowaniu debiutanckiego tomu *Akwarele* (1885) pisarka wytoczyła Janowi Ludwikowi Popławskiemu i wspierającemu go Aleksandrowi Świętochowskiemu, zarzucającym jej m. in. szereg niemoralności i plagiat. Analiza materiałów prasowych pokazuje ów konflikt w nowym świetle, Zapolską zaś odsłania jako samoświadomą emancypantkę, która głosi własny, niezgodny zarówno z nurtem konserwatywnym, jak nurtem i postępowym, projekt emancypacji kobiety, oryginalną i też nowoczesną wizję małżeństwa, miejsca piękna, estetyki w życiu kobiety. Książka *Sprawa Zapolskiej* jest zasadniczo zmienioną, pogłębioną, poszerzoną wersją rozprawy doktorskiej, opublikowaną pięć lat po jej obronieniu. Badania nad Zapolską są przeze mnie kontynuowane.

Badania nad Zapolską wyzyskałam, przygotowując hasła do realizowanego w ramach grantu NCN projektu prof. Włodzimierza Boleckiego „Sensualność w kulturze polskiej” (zob. załącznik nr 6, poz. I.5). Badania nad pozytywistycznymi i młodopolskimi projektami emancypacyjnymi zainspirowały mnie do badań na większą skalę. W dniach 26-27 września 2013 rok zorganizowałam – wraz z dr Barbarą Olech z UwB, dr Corinne Fourier-Kiss z Uniwersytetu w Bernie oraz z dr hab. Marią Bracką z Narodowego Uniwersytetu im. Tarasa Szewczenki w Kijowie – Międzynarodową Konferencję Naukową „Przemiany formuły emancypacji kobiet od XVIII wieku do dwudziestolecia międzywojennego”, w której wzięło udział 107

badaczy z siedmiu krajów. Owocem sesji będzie 2-tomowa publikacja wydana na początku 2016 roku we współpracy z badaczkami ze Szwajcarii i Ukrainy.

Badania nad wątkami emancypacyjnymi zainspirowane „sprawą Zapolskiej” rozwijam systematycznie w studiach obejmujących pisarzy zarówno sprzed 1864 roku, jak i tych po 1918 roku (Karolina Proniewska, Ewa Lipska – zob. załącznik nr 6, pozycja II.7). Badania te prowadzą do wniosków, iż w ramach formacji kulturowej, którą nazywamy dziewiętnastowiecznością, mamy do czynienia nie z jednym, monolitycznym, przeszczepionym z Zachodu modelem emancypacji, lecz z szeregiem autorskich propozycji, które przybierają często sprzeczne wobec siebie kształty.

5c. Naukowe edycje pism z przełomu XIX i XX wieku

Nowym elementem w moim rozwoju naukowym po doktoracie w 2007 roku było zaangażowanie się w prace nad edycjami krytycznymi pisarzy przełomu XIX i XX wieku. Do tej pory zaznaczyłam swój udział w wydanym już drukiem I tomie *Pism rozproszonych* Glogera, w przygotowaniu będących w opracowaniu redakcyjnym lub w druku edycji dramatów Wacława Szymanowskiego i małych form pisanych prozą Prusa. Kolejnym i, co trudno ukryć, zasadniczym wyzwaniem jest przygotowanie 2-tomowej antologii tekstów z „Przeglądu Tygodniowego” z nowymi wstępami, krytycznym aparatem, przypisami. Prace nad tym dziełami zakończą się edycjami tomu pierwszego i drugiego w 2017 i 2018 roku.

W 2015 roku podjęłam również (wraz z mgr Pauliną Kowalczyk z Uniwersytetu Łódzkiego) wyzwanie, jakim była edycja nigdy niewydanej w formie książkowej, zupełnie zapomnianej powieści Gabrieli Zapolskiej (patrz punkt 5b) *Kwiat śmierci. Powieść kryminalna ze stosunków krakowskich w dwóch tomach* (1903, pierwodruk w „Nowinach dla Wszystkich”). Publikowana pod pseudonimem Walery Tomicki powieść „kryminalna” Zapolskiej to przykład literatury łączącej cechy twórczości popularnej z charakterystycznymi dla całej prozy autorki wątkami modernistycznymi (kwiat tuberozy, wątek śmierci, obraz kobiety i mężczyzny). Wydanie to poprzedziłam obszernym wstępem *Gabriela Zapolska w kręgu narracji sensacyjno-kryminalnej*, a także zredagowałam cały tom zaopatrzony w *Zasady wydania, Notę edytorską, Posłowie* Pauliny Kowalczyk, *Bibliografię* i indeks nazwisk (zob. zał. nr 3, poz. 4).

Inną część mojej aktywności badawczej na polu edytorskim stanowią prace nad naukową redakcją monografii zbiorowych (zob. zał. nr 3, poz. 6 do 19). W szczególności chciałabym to wymienić jako także swoje osiągnięcie, wymagające żmudnej pracy redakcyjnej, zabiegi wokół edycji materiałów z konferencji naukowych, które honorowały jubileusze klasyków litera-

tury polskiej: Słowackiego (2009), Kraszewskiego (2012), Żeromskiego (w 2014). Efektem tych prac są m. in. wydawnictwa, które współredagowałam: *Piękno Juliusza Słowackiego*, T. III: *Metamorphosis* (2014–2015), *Kraszewski i wiek XIX. Studia* (2014), *Kraszewski i nowożytności. Studia* (2014), *Żeromski. Tradycja i eksperyment* (2013) oraz *Żeromski. Piękno i wolność* (2014). Ponadto współredagowałam kilka innych monografii zbiorowych, w których znalazły się też moje studia: *Pogranicza, cezury, zmierzchy Czesława Miłosza* (2012), *Starość. Doświadczenie egzystencjalne – temat literacki – metafora kultury* (T. I-II, 2013), *Pogranicza, Kresy, Wschód a idee Europy* (T. I-II, 2013).

Osobnym wyzwaniem nowego rodzaju było podjęcie – wraz z mgr. Grzegorzem Kowalskim – edycji 2-tomowej *Pism rozproszonych i zarzuconych* prof. Aliny Kowalczykowej, uznanej badaczki XIX i XX wieku, której liczne prace rozproszone były w coraz trudniej dostępnych czasopismach naukowych z lat 1960–2000. Efektem tych prac jest I tom *Pism: A. Kowalczykowa, Wokół romantyzmu. Estetyka – polityka – historia* (Białystok 2014), który zredagowałam i w którym opracowałam teksty badaczki. Tom II ukaże się na początku 2016 roku.

5d. Środkowo- i wschodnioeuropejskie konteksty literatury polskiej na przełomie XIX i XX wieku

Od 2010 roku w moich badaniach pojawił się jeszcze jeden wątek, coraz silniej w nich obecny: badanie literatury polskiego pozytywizmu i modernizmu w kontekście kultur Europy Środkowo-Wschodniej. Wiek XIX, a szczególnie 2. jego połowa, był czasem odradzania się kultur narodowych Litwinów, Ukraińców, Łotyszy czy Białorusinów. Jeszcze przed powstaniem XX-wiecznych państw narodowych idee polskiego pozytywizmu czy estetyka modernizmu przenikały (wprawdzie wolno, bo kulturę polską traktowano nierzadko jako tę, od której odradzająca się kultura chce uwolnić) do piśmiennictwa ukraińskiego, litewskiego, białoruskiego. Z kolei na ziemiach polskich wzrastała świadomość istnienia i aspiracji narodowych Litwinów, Ukraińców, Białorusinów. To przenikanie się kultur pokazuje IV rozdział przygotowanej pod moją redakcją monografii *Pozytywiści warszawscy: „Przegląd Tygodniowy” 1866–1876*, T. I: *Studia, rewizje, konteksty*, zatytułowany *Konteksty środkowo- i wschodnioeuropejskie*. Do jego opracowania zaprosiłam badaczy z Białorusi (Uniwersytet w Grodnie), Litwy (Uniwersytet w Wilnie), Ukrainy (uczelnie z Kijowa i Odessy), Bułgarii (Uniwersytet w Wielkim Tyrnowie). Ich studia w znaczący sposób zmieniają obraz wzajemnych relacji.

Na polu badań nad modernizmem rozwijam analizę porównawczą twórczości polskich pisarek i Łesi Ukrainki (fragment badań zamieszczam w monografii habilitacyjnej). Badania w

tym obszarze zaowocowały jak do tej pory również licznymi wystąpieniami na konferencjach organizowanych w Kijowie, Wilnie, Grodnie, Mińsku, Odessie, Symferopolu i innych (zob. zał. nr 6, pozycja nr II i III). W najbliższym czasie zostaną opublikowane moje badania nad obrazem Wilna, Odessy, Wschodu u młodych pozytywistów warszawskich, których wyniki przedstawiłam na powyższych sesjach. W drugim tomie antologii pism pozytywistów przygotowywanej w ramach grantu NPRH znajdzie się obszerne omówienie ich obrazu Europy Wschodniej oraz wybór ich pism na ten temat.

Ważnym aspektem moich kontaktów z filologami z tej części Europy jest również popularyzacja osiągnięć badań nad literaturą polską przełomu XIX i XX wieku (m. in. Glogerem, Orzeszkową, środowiskiem „Przeglądu Tygodniowego”) w takich czasopismach, jak „Kijowskie Studia Polonistyczne”, redagowane przez prof. Rościława Radyszewskiego, czy tomy monograficzne takie, jak na przykład: *Eliza Ażeška ů estetyčnej prastory slavanskih krain* (Mińsk 2013).

W 2013 roku zostałam zaproszona przez Komitet Naukowy cyklu konferencji „Żydzi wschodniej Polski” do współorganizowania w roku 2014 konferencji poświęconej „Kobiecie żydowskiej”. W efekcie tych prac w 2015 roku ukazał się tom, zawierający studia m. in. o Malwinie Meyersohnowej, Antoninie Vallentin, Czesławie Edelmanowej-Rosenblattowej, Franciszce Arnsztajnowej, Deborze Vogel (i innych – zob. zał. nr 3, poz. 18). Wątki żydowskie rozwijałam także przed doktoratem jako autorka wyboru poezji Franciszki Arnsztajnowej oraz badaczka Orzeszkowej.

Kolejnym projektem, w który na tym polu obecnie się angażuje, są badania nad bilingwizmem, pisarzami dwujęzycznymi w kulturze litewskiej, białoruskiej i ukraińskiej, czego przykładem może być mój udział w przygotowaniu Międzynarodowej Konferencji Naukowej w Wilnie w październiku 2015 r. „Dwujęzyczni pisarze polscy i litewscy. Zagadnienia bilingwizmu w kulturze polskiej i litewskiej. Literatura – kultura – język”.

6. Omówienie współpracy z instytucjami, organizacjami, towarzystwami naukowymi, działalność popularyzatorska

Istotną częścią mojej pracy naukowej jest współorganizowanie badań i konferencji naukowych o ściśle sprofilowanym temacie. Staram się, by były to działania przygotowane we współpracy z podmiotami krajowymi i zagranicznymi: Katedrami Polonistyki z Kijowa i Grodna czy instytucjami takimi, jak IBL PAN, UW, Książnica Podlaska im. Ł. Górnickiego, Towarzystwo Literackie im. A. Mickiewicza. Począwszy od 2008 roku brałam udział w organizacji następujących sesji: jako przewodnicząca Komitetu Organizacyjnego – 3, jako sekre-

tarz konferencji – 7, jako członek komitetu organizacyjnego – 9. Jestem także czynną uczestniczką licznych sesji (44), w tym krajowych – 11 i międzynarodowych, głównie w krajach Europy Środkowo-Wschodniej – 33. Sprawuję także opiekę nad konferencjami studencko-doktoranckimi. Szczegółowe informacje o sesjach zawiera załącznik nr 6.

Aktywnie uczestniczę – jako wykładowca i uczestnik zjazdów – w pracach kilku organizacji o charakterze naukowym:

– Międzynarodowego Stowarzyszenia Studiów Polonistycznych (tu: udział w zjazdach polonistyki zagranicznej, stała współpraca z uniwersytetami w Kijowie, Wielkim Tyrnowie, Odessie, Grodnie, Wilnie).

– Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza: np. wygłaszanie prelekcji w ramach Roku Bolesława Prusa, wykłady w Białymstoku i Grodnie.

– Stowarzyszenie Naukowe „Oikoumene”. Stowarzyszenie zajmuje się m. in. działalnością badawczą w zakresie studiów nad wielokulturowością, bilingwizmem. Współredaguję jako członek Redakcji Naukowej Serię Wydawniczą „Colloquia Orientalia Bialostocensia”, w której dotychczas wydano XVI tomów.

– Stowarzyszenie „Wspólnota Polska”. Od 1998 roku jestem aktywnie zaangażowana w działalność Stowarzyszenia na Białorusi i Łotwie. Corocznie biorę udział w Olimpiadzie Literatury i Języka Polskiego w Grodnie (od 1999 roku) i Rydze (od 2008 roku). W Polsce prowadzę warsztaty przygotowujące finalistów Olimpiady do finału ogólnopolskiego (moimi wychowankami są liczni studiujący w Polsce finaliści). Opublikowałam dwie prace naukowe na temat moich doświadczeń związanych z udziałem w olimpiadzie na Białorusi. Za to wieloletnie zaangażowanie w prace na rzecz OLiJP na Białorusi i Łotwie wyróżniono mnie Medalem Komisji Edukacji Narodowej.

Zasadniczą część badań naukowych realizuję od kilku lat w ramach grantów naukowych jako: kierownik – 1 („Młodzi pozytywiści warszawscy: „Przegląd Tygodniowy” 1866–1876”), czynny wykonawca w 3 kolejnych projektach NPRH, finansowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (edycja pism Prusa i Glogera, edycje dzieł z serii wydawniczej „Czarny Romantyzm”). W ramach tych projektów realizowanych w Białymstoku, Warszawie, Lublinie ze środków Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki przygotowałam: edycję 2 tomów studiów o młodych pozytywistach warszawskich (pierwszy ukazał się w roku 2015, drugi ukaze w 2016), opracowuję z zespołem współpracowników 2-tomową antologię (edycję krytyczną) pism z kręgu „Przeglądu Tygodniowego” z lat 1866–1876; opracowałam i złożyłam do druku opowiadanie Bolesława Prusa *Przygoda Stasia* (w tej chwili opracowuję nowe: *Nowy rok, Najnowszy dialog Platona*); wzięłam udział w przygotowaniu edycji

I tomu *Pism rozproszonych* Zygmunta Glogera (z lat 1863–1876), jako członek Komitetu Redakcyjnego edycji, w którym opracowałam biogram pisarza i obszerny *Słownik czasopism*, do których pisywał Gloger (do tomu II, który ukaże się z datą 2015 przygotowałam wstęp pt. *Zygmunt Gloger wobec pozytywizmu*); opracowałam, będącą w druku, edycję dramatów wybranych Wacława Szymanowskiego, pisarza z pogranicza 1 i 2 połowy XIX wieku (Naukowa Seria Wydawnicza „Czarny Romantyzm”, Białystok 2015). W zakończonym już projekcie NCN, kierowanym przez prof. Włodzimierza Boleckiego („Sensualność w kulturze polskiej”, Warszawa 2013–2015) napisałam hasła dotyczące Gabrieli Zapolskiej.

Powyższa działalność badawcza ściśle wiąże się z moim zainteresowaniem pracą edytorską. Jestem członkiem redakcji trzech wydawanych na Wydziale Filologicznym UwB serii naukowych: „Przełomy/Pogranicza”, „Colloquia Orientalia Bialostocensia”, „Czarny Romantyzm”. W serii „Przełomy/Pogranicza” (dotychczas zostało wydanych XX tomów) pełnię funkcję Zastępcy Redaktora Naczelnego, odpowiedzialnego za cykle tematyczne (ukazały się już m. in. cykle studiów o Kraszewskim, Słowackim, Żeromskim, Miłoszu), a także odpowiadam za tomy związane z problematyką emancypacyjną. W NSW „Colloquia Orientalia” przygotowałam 2 tomy prac dedykowanych prof. Swietłanie Musijenko (Grodno) i prof. Wiktorowi A. Choriewowi (Instytut Słowianoznawstwa RAN, Moskwa). W NSW „Czarny Romantyzm” kierowałam wraz z dr. Grzegorzem Czerwińskim edycją dramatów Szymanowskiego.

Osobny rozdział moich prac stanowi współpraca z placówkami polonistycznymi i slawistycznymi na Ukrainie, Litwie, Białorusi, w Rosji. Stale biorę udział w konferencjach naukowych organizowanych m. in. w Mińsku, Kijowie, Wilnie, Odessie, Ostrogu, Grodnie, ponadto prowadziłam wykłady gościnne na polonistykach w Kijowie, Odessie, Łucku, Grodnie, Wielkim Tyrnowie (załącznik nr 6). Biorę udział w przygotowaniu wspólnych polsko-litewskich, polsko-ukraińskich sesji naukowych (załącznik nr 6).

Podsumowaniem tej działalności był mój udział (wraz z prof. Anną Kiezuń i prof. Jarosławem Ławskim) w przygotowaniu zatwierdzonego przez władze w 2015 roku *Programu* do nauczania literatury polskiej na wyższych uczelniach Republiki Białoruś. Opracowałam w nim program z literatury dawnej.

Prowadzę aktywną działalność popularyzującą osiągnięcia współczesnej humanistyki (głównie literatury 2 poł. XIX wieku i początku XX wieku), czego wyrazem są liczne prelekcje w szkołach i instytucjach kulturalno-oświatowych (załącznik nr 6). Regularnie publikuję sprawozdania z wschodnioeuropejskich konferencji naukowych, w których biorę udział. Sprawuję opiekę nad wymianą studentów filologii prowadzoną w ramach porozumienia mię-

dzy uczelniami: Uniwersytetem im. Borisa Hrinchenki w Kijowie oraz Uniwersytetu w Białymstoku (m. in. wymiana w 2013, 2014, 2015 roku). Byłam członkiem Jury VI Ogólnopolskiego Dyktanda Polskiego im. K. Bochenek na Białorusi. Wygłaszam prelekcje w ramach białostockich „Śród Literackich” w Książnicy Podlaskiej im. Ł. Górnickiego (w tym o Orzeszkowej i dwie prelekcje o Zapolskiej w 2013 i 2015).

Istotną rolę w mojej pracy odgrywa dydaktyka. Prowadzę od lat następujące zajęcia w Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu w Białymstoku (na kierunkach filologia polska i kulturoznawstwo):

– Historia literatury polskiej okresu pozytywizmu i Młodej Polski: wykłady i ćwiczenia od 1995 roku.

– Konserwatoria polonistyczne: *Wiek XIX, wiek XX – miejsca osobne, miejsca wspólne; Literatura i pleć; Idee emancypacyjne w literaturze przełomu XIX i XX w.; Bajka w pozytywizmie polskim.*

– Analiza dzieła literackiego (pozytywizm i Młoda Polska);

– Konserwatoria kulturoznawcze: *Feminizm i jego „książki zbójce”, Emancypantki? Sufrażystki? Drogi i bezdroża polskiej myśli emancypacyjnej; Wiek XIX – wiek XXI: spotkania, czyli jak dziś czytać wiek XIX?*

– Seminarium magisterskie i licencjackie od 2010 roku;

– Literatura powszechna przełomu XIX i XX wieku.

Jestem także promotorką prac licencjackich. Wypromowałam 30 licencjatów i 9 magistrów. Byłam recenzentką ok. 60 prac magisterskich i licencjackich. Jako opiekun naukowy współorganizowała ze studenckimi kołami naukowymi dwie konferencje naukowe dla doktorantów i studentów: „Dziecko w kulturze i nauce przestrzeni wieków”, II edycja, 2014–2015).

Swoistym podsumowaniem mojej działalności naukowo-dydaktycznej może być udział w kolejnych Zjazdach Polonistów (w latach 1995 - 2011) oraz czynny udział w Kongresach Polonistyki Zagranicznej (w 2012 roku w Opolu i planowanym w 2016 roku w Katowicach).

/-/ Anna Janicka

